

ШРНОГОРАЦ.

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 41.

На Цетињу у Суботу 6. Новембра 1871.

ГОДИНА I.

ШРНОГОРАЦ излази један пут неђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

СРПСКЕ НАДЕ.

Између свију догађаја, који данас занимају јавно мишљење, наш гоглед није се могао ни на једном зауставити прије, него на путовању младога српскога кнеза Милана у Русију. То је догађај, који је у стању да Србину овесели срце, које је до сада претрпело већ толике ударе, и да му задовољи ум, који га је већ толико пута варао. Надање српско, које се до сада врло често појављивало у најрадоснијем облику, разбијало се о велике незгоде, истицање поњекда и сопственом нашом кривцом, а обично и скоро увијек нашоћу и непријатељством заклетих непријатеља наших. Данас ево, нама се бар тако чини, видимо ту наду српску опет прикупљену у једно и на једно, видимо је и бољу и сјајнију и тврђу и постојанију.

Ми смо у своје вријеме јавили, да је кнез Милан отпутовао у Ливадију, да поздравити рускога цара Александра. А данас, када смо већ у стању јавити, да је млади кнез присјео на траг у Србију, данас се не можемо задовољити само с тијем, да то јавимо, него нас српска нада, која и у нама налази потпуна одзива, пратићава, да дамо отворена маха мислима и осјећању нашем.

У народу је нашем, можда с доста разлога, укорењена љубав према својој једнојерној и једноплеменој браћи Русима. Подјармљени дијелови народа српскога, као и они, који су слободни и независни, кадгод су помишљали на своје ослобођење и уједињење, помишљали су у исто вријеме и на силну Русију. Крв, која веже српски народ са братскијем народом рускијем, вјера, која утврђује свезу ту, то двоје, крв и вјера, природни су извори ових тијеснијех одношаја. Мимо тога, да и неспомињемо, огромна сила и богатство Русије, учинили су своје, да је удаље народа нашега у братску моћну Русију постало још јаче. Ушљед тога, то је факт, који се не може порицати, непријатно је осјећање обузимало Србина, кад год је хладноћа равнодушности непријатељски стојала између нас немоћнијех и наше моћне браће. По томе дакле може се лако разумјети колико је радосно дјествовало на народ наш путовање кнеза Милана у Русију.

Није нам намјера да овом приликом говоримо о томе, када је и колико је пут кнежев утицао на оне народе, или боље владе њихове, које нас окружавају, и који по својој интересу мјере своје пријатељство према нама. Нама је данас најпријатније, а мислимо и најпрече, да разгледамо себе саме у положају, у којем се налазимо ушљед овога зближења Србије к Русији.

Ми, као и сваки Србин, немамо прече мисли од мисли народнога ослобођења и уједињења. А виједан народ, који је у прошлости забијен као велик и моћан, па је пао под туђе господарство, није се никако а камоли до прве величине своје подигао без своје сопствене снаге и без помоћи оне, која му је била на руци.

И колико се може казати, да је на жалост та жеља народна остајала скоро увијек само жеља, данас са два пут већом радошћу радо хитамо, да изречемо своју и општу српску наду, да може близу час бити, када ће се у потпуној

снази својој осјетити васколики патрички народ српски.

Црна Гора одавно а особито у најновије вријеме стоји у тако пријатељском одношају с Русијом како се само може желити. Њ. В. цар Александар показао је не само једном приликом своју очинску љубав и велику наклоност према „црногорскијем орловима“ и кнезу Николи. Па колико храброст и готовост Црне Горе, толико иста и та наклоност моћне Русије, подржаваше не само њу него и у другој браћи везиној наду у спасење. Данас нам ево сведочи пут кнеза Милана рускоме цару у Ливадију, да и Србија наново прихваћа и утврђује природну свезу с Русијом. Цар га је очински примио и усрдно испратио. Србија и Црна Гора дакле, двије узданице цјелокупнога народа, данас су још јаче него јуче, јер су укријепљене сродном љубављу великога цара, укријепљене су наклоношћу Русије.

И то је ето што смо напријед казали, да се често обмахнута нада српска опет живахно појавила, па сада још и боља и тврђа. То је што ће сада у Србину оживити тврдо увјерење, да се јако примаћао остварењу своје постојане жеље.

Али у томе пријатном осјећању неће се ни једном свесном Србину измаћи из очију још једна потребитост, па да народ наш може спокојно вћи на сусрет свакој и најскоријој могућности. А то је наша међусобна слога. Братском љубављу и једнакијем одушевљењем за нашу заједничку ствар ваља сви да се спојимо. У таквој слози само пријатељство братске Русије појачаће нам снагу, осигураће нам кораке. И онда може бити сваки Србин радостан и одушевљен јер му тежња више неће бити обмана, јер ће имати своју Србију, имућну и наредну, имаће своју Црну Гору, јуначку и свагда готову.

До нас стоји, да тако буде. И ми ее надамо, да ће дати Бог и да ће бити тако, као што се дајемо и томе увјерењу, да је и млади кнез Милан, овај први далеки пут предузео само у родољубној тежњи, да Србију ојачану пријатељством Русије постави у повољније стање за велики рад народнога ослобођења, које се само са братски сложеном снагом отпочети може.

И за то и поздрављамо пут кнеза Милана, и Боже дај, да се што скорије вас народ српски овесели!

ВОЈЕНА СНАГА РУСИЈЕ И ЊЕЗИНИ НЕПРИЈАТЕЉИ.

Ми смо недавно донијели једну биљешку, која је кроз све новине прошла, о огромној војеној спреми Русије. У свези с тијем налазимо у Шулелковој „Реформи“ у броју 45. један чланак, којег држимо за вриједна саопштита и нашим читаоцима.

Познато је, да је великијем ратнијем догађајима најновијег времена и Русија побуђена, да у своје војинству предузме реформе сходне времену. И ту не остаде ништа друго него у гледати се на пруски систем. Русија је то учинила, али не као цар Петар III., него практично, са обзиром на домаће одношаје и потребе и са сходнијем измијенама, које се могу сматрати као побољшање. Тако је на примјер и у Русији уведена народна војска, али са особитијем олакшањима, на које се слободно и други могу угледати, као на слободоумне и хумане.

Као што је Русија у опште најбоља реформатска држава, тако је исто опа и своју војску подвргла радикалном преустројству, које је сада без велике вике по самијем бројевима познато.

Тај извјештај има свој вршак у томе, што Русија може преко два милиона војника на ратну ногу ставити и што има у свакоме часу спремијех 1.200.000 људи, а у мирно доба 800.000 под оружјем. Поједини родови оружја удешени су на најбољи начин, артиљерија је умножена јако, а међу кавалеријом има 80.000 Козака, — страшна маса. Модерно оружје уведено је у опште. Осим тога ваља знати, да Русија с том ужасном величином војске још није ни близу испријала све изворе свога љутства. На примјер од Козака узети су у редовну војску само дописки. Када Русија пође или приморана буде до крајности, када подигне сву силу, када позоје и азијатска племена на оружје, онда доиста може предузети право кретање народа против запада. А за брзо употребљење ове силе постарано је у толико, што су за војничке циљеве направљени главни гвоздени путеви, а на њима се и сада непрестано ради.

Гледајући тако огромни развитак Русије, претјеране њемачке „новине Шлез.“ вичу: „ко има уши да чује, нека чује!“ И тај глас нађе у аустријскијем листовима јака одзива. И тај је глас по себи оправдан, намета. Доиста, има се доста узрока, да се гледа и слуша, шта бива у Русији, т. ј. преустројство уопште и на све стране у овој Цинској држави, а особито на војничком пољу. Али с каквом коришћу да се гледа? То је питање.

И који нема наклоности према Русији, напротив, који мрзи ту царевину, који зловољно гледа напредак њезин, али ипак политичка разума има и тај треба гледајући огромну војену снагу Русије, да узвикне: Престанемо ово голијатско страшно царство ишјевати, неизазивајмо његово непријатељство, недржајмо га на рат и то не само нашијем непријатељством, него неизазивајмо га ни угњетавањем њему сроднијех словенскијех племена.“

А да ли су и Шлез. новине и друге аустро-гарске са гласом: „Ко има уши нека чује,“ такву науку имали на уму? На жалост не. Напротив, то је пов глас непријатељства против Русије, то је позив на рат с Русијом, то је пошљедица постојане надуте и плашљиве вике, да је најпречи задатак Аустрије и Њемачке, да ударе на Русију, да је понизе, униште и у њезине азијатске границе сузбију. Што све државе чине, наиме спремање што веће војене снаге, то само Русија не смије чинити. Тако би хтјели њемачки непријатељи Русије. За Аустрију и Њемачку признају опу потребитост великога наоружања да чувају мир, а такво исто наоружање Русије проглашују они као опасност миру, и важу да се они старају о миру, а овамо драже Русију на рат.

Ако је и једна држава онашањем својих сусједа принуђена да се оружа за одбрану, то је Русија. Нечује лиона постојано прорицање њемачкога и а.-мађарскога тако званог културнога рата против „варварскога истока?“ Њемачка и Аустрија нијесу никада, а особито данас немају никаква повода, да се туже на нападачку политику Русије. У „њемачком рату за ослобођење“ против Француске, Русија је не само стајала на челу него је управо узношена као спаситељка Њемачке. Године 1848 и 1849, Русија, када је само она била поштеђена од револуције, није употребила прилику, да оствари своје освојачке планове на западу и југу, који јој се подмећу. Напротив она је притекла у помоћ своје притјешњеном непријатељу. И г. 1866 имала је Русија врло zgodну прилику, да се Аустрији освети, па је није употребила. Г. 1870 није се спремила бити је хтјела да према Турској изврши разгла-

шини тестамент Петра великога. Напротив полије немачко-францускога рата закључила је пријатељство с Турском. Сваком приликом показује Русија и ријечју и дјелом мирољубиву политику, а од сусједних држава за то јој се једнако непријатељски пријети. Је ли дакле чудно, ако Русија један пут озбиљно прими те претње и ако се једном прихвати оружја, да предуреди непријатељски догађај.

Када се Њемцима у Њемачкој и Аустрији према Русији показује као осветница и спаситељка Пољске, а овамо Пољацима, с којима живе, не дају ни најмању народну самосталност, када Њемци и њихова браћа Мађари непрестано Словене погрђују, када они у својој народној надутости трубе, да је њихов задатак недати Словенима да се подигну, када они своју варварску изреку силе оглашују, да је Словенима у Њемачкој, аустријској, мађарској и турској области суђено, да остану вјечити робови, и да ће они Русију са свијем обезбавити да онијем словенским племенима не може помоћи, када Њемци и Мађари тако нестрепано роптају против Словенства, а особито против словенске велике државе, една мора један пут доћи до тога, да Русија то прими као објаву рата и да устане на оружје и себе и свега Словенства ради.

И то ће онда бити велики одсудни бој између Словенства и Германства, то ће бити рат, који по заједничком културном задатку не само да се не одобрава, него напротив забрањује и по начелима правде, слобове и човјечности проклаше, али се ево бруталном, управо варварском надутошћу и властољубивошћу Њемаца и њиховијех привременијех пришипетља Мађара изазива.

У томе рату стојаће Русија на челу 80 милиона јакога Словенства, а савезници ове голијатске словенске силе биће без сумње 26 милиона Француза, а по свој прилици и 26 милиона Италијана. За то и ми велимо: „Ко има уши да чује, нека чује!“

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Застава“ у бр. 123 доноси под насловом „Аустро-Мађари и исток“ чланак проти умјешању грофа Андрашија у цислајтанске послове, у којем између осталог пише:

Мађарски народ ужљебљен међу западним и јужним Славенима с једне, стијешњен међу Њемачком и Русијом с друге стране, а по том са гледишта слободе, самосталности и пародности, са западним и јужним славенским племенима сличну судбу имајући, био је позван, да припомогне западним Славеном, да се од Њемаца ослободе, а да неодомагне јужно-славенским племеном, да се Туракама опросте, неби ли сви у заједници како према Њемачкој тако и према Русији самосталност своју одржати могли.

То је био значај политике, која је ишла на искрено, али и правично споразумљење са Мађари и која је с почетка била у Србији одивна пашла. Но Мађаре, које урођена им природа господарства, које први успјеси, које махинације Наполеона III. засленише, да себи уобразише, да су позвани, да крила свога које непосреднога, господства пад свим јужно-источним славенским племенима разшире и улогу како Аустрије, тако и Турске предузму. Док је било Наполеонове свепоућности, могла се ако не оправдати, оно објаснити такова обмана; кад Наполон паде, било је и времена и прилике, да Мађари себи дођу и да се врате на пут доброга споразумљења са околним славенским племенима, и сад им се припоказају поравнања са Чеси и осталима западним Славенима најбоља и последња прилика тому даде — но они остадоше на кривом путу.

Познато је, да је гр. Андраши био тај, који је код цара и краља учинио, да је у борби између Њемаца и Чехах, између Бајста и Хохенварта вага претегла на страну Њемаца и Бајста. Андраши дакле не само да није помогао Чехом, него им је и одмогао. Док су Чеси стојали на земљишту, да правоваљаност аустро-угарскога поравнања зависи од накнаднога чешкога признања, донде је или ћутање или и сам одпор теребешкога грофа имао са мађарскога гледишта таквога смисла, али кад Ригер, Мартиниц и Пражах у последњем часу у Бечу пристедоше на преначење те тачке, онда је грофу Андрашу ваљало задовољити се, и Њемци својој судбини оставивши, повући се у своју теребешку љуску.

Но гр. Андраши наметну се и за судију уставности у тако званих „осталих земљах њ. ве-

личанства“, и то не само уставности у начелу, него и у форми, и начину и показа се управо као непријатељ државнога права Ческе. С тим је посљедњу карту непријатељства према Славеном западним и јужним изиграо. Он је створио такођер опасан „прецеденс“ примјер за Угарску, јер кад је угарској влади слободно допустити, да се државни канцелар и државно министарство проти закону мјеша у унутрашње ствари „аустријске“ половине повар ије, шта више, кад се она са тим средишњим министарством у том још сложи и заједнички ради, онда неувидимо, зашто да не буде кашње слободно, да тако исто „аустријско“ са државним министарством према Угарској поступају?

Што је гр. Андраши учинио, ми сматрамо и морамо сматрати, да је мађарски народ учинио, изузимајући мали дио, који сад мало броји и важј и који ће, како су ствари прошле, тежко икад, бар дов Аустрија обстоји, вјажности имати.

Гроф Андраши бацно је рукавицу читавому западном и јужному Славенству, и оп силом тјера западне Славенеу наручја, у која је отјерао и — кнеза Милана.

Тим долазимо на други догађај, на пут кнеза Милана у пратњи регента Блазнавца у Ливадију, да поздраву рускога цара.

Пештански и бечки листови признавајући политични значај тога пута труде се доказати, да је он зато учињен, што је Аустро-Угарска разклинатана и што србско регентство непази више поузданог слонца на аустро-угарској држави, за разклимање пак криве Хохенварта и његово покушај поравнања са Чеси и другим Славенима.

Но и ако је криза у Аустрији ову појаву ускорила, никако јој она није узрок; клице тому дубље и даље леже. Србска влада није могла, а да на посљедку неувиди, да је аустро-угарска дипломатија у обће, а и угарска влада особито њу обамњивала и заваравала. То се последњи пут показало поводом црноморске размирице између Русије, Порте и осталих великих сила. Док је Бајст јавно приетио Романији и Србији, донде је гр. Андраши изпод руку истина у Београду ту приетњу за безсмислицу означавао, али је јавно за Бајстом у свему у један рог дувао. Овама се Босна и Херцеговина Србији обећавала, а онамо су ковани планови за освојење Босне и Херцеговине. Но како је дијелачично питање поглавита подуга пријатељства, да перекнемо свезе између Аустро-Угарске а особито угарске и србске владе било, то је излазак Карађорђевићеве парнице задао последњи удар тому пријатељству.

Но има ту и други узрока.

То србско-мађарско пријатељство у свези са мађарском како спољашњом тако и унутрашњом политиком према јужно-источним славенским племеном подрањаше све већма симпатије тих племена према србској влади и уплив ове на њих. Приликом крштења на Цетињу показа се, да речена племена улиру своје очи на малену, али јипачку, одвајну, за ослобођење и уједињење србских земаља у Турској одушевљену и на пријатељство Русије наслоњену Црнугорју. И изнутра регентство лево и десно све у већи тиеснац долазаше. Крајње је време дакле било да се руском цару покљони коли кнез толи још више — Блазнавац.

Као што се Њемци у Бечу и Мађари у Пешти љуте на тај пут и састанак у Ливадији, тако има и Србаљах, који се тому безусловно радују; многи ма и зато смо, што се непријатељи србски љуте на њ. И нама, који смо особито од ово доба, кад смо мајавелистику, лукавство мађарске политике увидели и објелодањивали, — за извјестну цијел препоручивали, да Србија одступи од пријатељства и свезе са угарском владом и да за спољашњи задатак свој, прса своја оклопи симпатијом сродних племенах, а леђа да осигура наслоном на Русију, неможе овај пут и састанак бити равнодушан; но да ли ћемо имати узрока радовати се, то ћемо видјати и показати ће се, кад сазнамо не толико повод, колико цијел тога пута и састанка:

Ми желимо, да посљедица тога пута буде утврђење и споразумљење између Србије и Црне Горе у цијели ослобођења србских и осталих сродних племенах на балканском полуострву, и ма ми усљед тога морали и више с ове стране претрпјети, него што смо претрпјели под егидом пријатељства српско-мађарскога, ал ћемо се ипак радовати и радо ћемо не само уставну борбу нашу с ове стране наставити, него и по могућству подпомоћи, да се што скорије изгину топла жеља васколикога српства.

„Панчевац“ говорећи о Мађарима вели да

они ни прије ни данас нијесу пријатељи своји, јер су закљети непријатељи народа, с којима живе.

„Ево и у овак мах вели „Панчевац“ Мађари јасно сведоче својим делима, да не умеју сачувати своје државе. Тек што су освојили тобоже Угарску од Аустрије, они јој сами сиремају нову катастрофу, а то тиме, што не разумеју начела слободе и равноправности, те подижу против себе народе, с којима би требало, свога спаса ради, у љибави да живе. Њих па то гони урођена им интолеранција, због које не могу да трпе око себе ништа, што није мађарско.

У томе лежи узрок многим сукобима између Мађара и других народа у Угарској, који су се у посљедње време врло јако учестали. Ти сукоби вестници су нечега много прѣег и горег. Они су она црна сенка, коју обично револуција пушта пред собом, пре него што студи на траг.

Мађари навалице изазивају те сукобе и драже народе против себе. Ми имамо доказа за то у догађајима, који се ових дана збине у Новом Саду међу Србима, у Њитри међу Словацима, у Ужгороду (Унгвару) међу Русинима.

У Новом Саду Мађари употребише дочек Милетићев као zgodnu прилику да изазову сукоб са Србима. Ту се забранило свако и најбезазленије одавање почасти човеку, коме српски народ хтеде појаст да укаже. Па ни то не би доата, него се оружана сила, војници мађарски, напујдаше, да невинне људе из гостионица и са шетње напереним бајонетом растерују. Ту је било похвања бога рацкога, ту је било кудачења и свакојакних других насиља, тако да је један и убоден бајонетом. Војска је целу варош држала у најсуровијем (јер неоправданом) опсадном стању.

Код Словака у Њитри чинили су Мађари опет подобне иступе. Тамо су 150 славачких виших и нижих свештеника, као чланове друштва св. Војнеха, коме је цел издавање религиозних и моралних књига за славачки народ, грдми, каменовали и у саветовању виком и дреком прекидали, на најпосле и растерали. Дакле слушаоци Мађари, који су силом јурнули у скупштину, растерали су друштво књижевно, које на темељу зачона постоји, и то учинише на очиглед краљевском комисару који је у име закона позван, да у скупштини мир и поредак одржава, а то све због тога, што су се Словаци усудили (!) говорити у скупштини својој славачки, а не мађарски. И ту још бране мађарске новине иступике мађарске, уместо да вапију за достојну казну!

У Ужгороду је (међу Русинима) приликом главне скупштине рускога књижевног друштва 19. годишњег сина Добранскова осам краљевских угарских хонвида, под вођењем једнога капрала, свукло с кола и маскрирало га, али само зато, што му нису могли оцу главе доћи, коме је био атентат намењен за то, што је веран син свога нападеног народа.

Ето како Мађари разумеју слободу, једнакост и равноправност! Ето како равнају пут мирном и пријатељском животу с осталим народима. Догађаји ови довољно нам сведоче чему Мађари теже. Они хоће силом да угуше свако и најмање кретање код других народа, само ако им се то не допада и ако то не носи на себи једино привилегисани тип мађарштине.

Ови догађаји нису ништа друго него гласници револуције. Ми то кажемо са свим отворено; нека се зна, да ми добро видимо, шта се за нас спрема. Нека нам нико ни каже, да су то локални догађаји, који како су дошли тако су и прошли. Велике се ствари рађају из малих, па тако и револуције постају често из незнатних местних догађаја. Требало је само, да је једна пушка пукала од стране народа у Новом Саду, па је револуција ту. А то се могло врло лако догодити, кад се помисли на исукане сабље и латакнуте бајонете. И што се то није догодило код онолике обести мађарских војника, ми колико се томе радујемо толико опет не можемо да се начудимо, јер да се неко равнодушно кудачити и са свога места без никаквог повода терати даје, то претпоставља заиста доброћудност јагњећу. Но што у Новом Саду није дошло до крви и револуције, на томе се, како ми мислимо, највише има захваљити обзиру народа према Милетићу, јер се није хтело да он и његово ослобођење буде повод проливању крви грађанске. Како би пак било, да ту није личност Милетићева уплетена, то је извесно тешко погодити, свакако пак неби било пробитачно за јавни мир.

Кад Мађари сада још поступају тако с народима у Угарској, а да шта ће тек бити онда, кад се још више оснаже и кад им се њихова (хонведска) војска са свим организује — ако

т. ј. на миру и с читавом кожом дочекају то време? Онда беснилу њихову а напасти других народа од напасти њихове неће бити краја.

Маџари дакле хоће револуцију, они је највише спремају тиме што насилјем драже друге народе против себе. Донекле ће се трпети којекако то њихово насиље, али најпосле мора преступити, и тада ће настати — револуција.

Ми је не желимо, али Маџари је траже, па нека им буде. Али нека се сете, да ће се нова револуција јако разликовати од оне из 48-ме године. Другије данас стоје народи у Угарској а другије су тада стајали. Нова револуција биће извесна пропаст Маџарима.

„Раденик“ говори о раковичком устанку и мисли његове саопштићемо јер су из темеља противне свијема до сада изказанијема. Осуђујући „Раденик“ све листове, који безобзирце осуђују устанак, вели даље:

„Очевидно прави је узрок борби мржња граничара уопште на маџарско хрватске силедије, које у свакој прилици кње и тиранишу народ хрватски, као и српски. Нас није зачуло што се тај судар догодио; напротив чудно нам је што се до сада он није догодио у целој граници — у свем српском и хрватском народу. Чудно нам је још више, што органи тако зване „народне странке“ у Хрватској тако исто као и „Видов-дан“ у огулинском устанку невиде чарку на предсражама од велике битке која пре или после мора букнути између маџарске господне и хрватског и српског народа.

Но колико је то чудно од странке народне хрватске, толико је исто стидно оно њено лажно паштење, да опрни вође устанка као фантасте и занешешке и што је још горе: да покаже своја верноподанична сећања спрам царске династије хабсбуршке.

„Обзор“ и „Сидслав-коресп.“ веде да народна странка т. ј. већина чланова хрватског сабора остајући верни поданици његовог царског величанства оће само „законитим путем“ да извојје народна права.

А које су то законити путеви?

Којим се путем може ослободити један народ од једне насилничке владе, која просто без икаквог закона, оће оружаном силом да стамбе права народу, да га гњави и тиранише? И зар није законити пут бранити се од таквих силедија такође с оружјем? Шта је онда законито по појмовима хрватске народне странке?

По нашим појмовима г. г. Кватерник, Бах и њихова дружина, вође крајње велико-хрватске странке, у огулинском устанку једини су били на правом законитом темељу — на темељу народне, човечанске слободе. Они су погинули за слободу свог народа, и маџарска влада извршила је над њима дело безаконно — насиље.

Познато је да су ти људи вође оне „србобудерске“ странке т. ј. оне странке која вели да су Срби и Хрвати један народ и то народ хрватски, а име Србин, да је погрешно, из незнања усвојило један део хрватског народа. Они тврде да ће Срби сами одбацити то име кад се обавесте науком и сазнаду истину нарочито што по њиховим појмовима с тим именом с човеком расту сва рђава својства: низост, подличност, лаж и т. д. од њега постиже народ хрватски сва несрећа и т. д.

Многи српски листови водили су више пута жестоку полемику против ове партије. Ми држимо оваку полемику с њима за са свим некорисну. Кад се каква погрешна мисао усваја на неким погрешним основама, она се може лако оборити науком, чим се покаже лажност њених основа. Али кад се нека мисао усваја без икаквих основа, онда се она не може обарати научним наводима. То је као религија, која је срасла с човеком. Религиозан човек може усвојити сасвим научних начела, која потиру његову религију, али он при свем том остаје религиозан до смрти т. ј. верује у неке призраке, који се никако не слажу са научним начелима.

Кад оставимо на страну ту тајанствену хрватску религију поменуте странке, по свима начелима, то је заиста најсвеснија најнапреднија и најкуражнија странка у хрватској. Један од њених вођа Старчевић још 1866 г. смео је јавно у сабору хрватском казати да је Аустрија најлажљивија држава и да би он пре правно с Турском уговорио по с Аустријом. Заиста у целом јавном раду партија Старчевића нехтеде никакве свезе ни с Аустријом, ни с Маџарском; она хтеде независну, слободну Хрватску. С нашег гледишта ми би јој могли пребацити једино то што она независност Хрватске оснивала на историјском праву круне Звонимирове, а не на

слободи човека и народа, да располаже сам собом.

Но јуначка њихова борба против маџарског насиља показује, да су они слободу свог народа ценили више свега — више него „леgitимитет“ и круну Звонимирову. Слаботиња и подлац неће никад стати пред куршуме и бајонете; а народ се неће никад повести на буну за будалама и фантастима, као што их хоће да представе „народњади“ у Хрватској и маџарске слуге „Видов-дан“ „Српски народ.“ Не! њихов део јаван рад, као и њихова последња борба и смрт, показују, да су то били људи, између најчеститијих грађана хрватске.

Маџарска влада преко својих хрватских пандура, уапсила је Старчевића, узапсила је „Хрватску“ орган њихове странке. Шта ће она добити истрагом, незнамо. Али нама показује и овај устанак као год и народни устанак у Боци да се принама показује и овај устанак као год и народни устанак у Боци, да се приближује крај аустро-угарском или боље немачко-маџарском господству. Народи Српски и Хрватски увиђају прави и једини пут, које их води ослобођењу, а то је: срушити силу силом.

ДОПИСИ.

У ЦАРИГРАДУ, 17. Октобра. — Дионисија босански митрополит више се у Босну неповраћа. Јучерашњег дана био сам и ја с босанским одаслаником код патријарха и он је обећао да се Дионисија више у Босну повратити неће. Босански одасланик као и ја рекли смо патријарху, да ако жели да се и Босна од цариградске патријаршије одцепи, то Дионисију у Сарајево нека поврати. Нови патријарх чини се као да ће колико толико од првог бољи бити, али се види, да је исти од фанариотске сојте, и наш народ од истог ништа доброг очекивати не може.

Босански одасланици, и то од стране турака син Фазим паше, а од стране Срба Алекса трговац из Фоче стигли су овамо да жалбе и потребе народа владе поднесу. Син Фазим паше добар је човек, и доста научен, а к тому није претеран у вјери, он ми је јуче обрека да ће све употребити неби ли се отање ствари у Босни колико толико поправило, а српски одасланик трговац Алекса, то је кукавица и ја сам га јучерашњег дана пред многим Бошњацима испосва, јер је несрећњак колико луд и несрећан у толико претеран и турски приврженик. Бадава сач му доказивао да он као народни посланик све тражити може, и да му нико ништа не може, он то неће ни да зна, или да чује, већ он говори да је у здравље цара, против Србије и Црне Горе огорчен, а за што то ни сам не зна, само што говори да је њему и Бошњацима боље под султаном него да сутра српски буду. Е док такви кукавица има, ту среће нема, пит је бити може.

Међу овдашњим Србима особито из приморја често се убијства догађају, и то све из некакве несреће крвне освете. Јуче погине један Паштровић баш на прагу цркве светог Николе, а на истом мјесту већ је неколико Црногораца и Приморца погинуло. У сред дана уби га опет Приморца из пушке, и до данас нема му трага, нит се гравно зна који је.

Ваш „Црногорац“ забрањен је и за Цариград, и пошта аустринска добила је налог да исти ником давати не сме. Лијени знаци за тако тврду царевину, која доиста на дрвеним погама стоји.

ЦЕТИЊЕ, 5. Новембра. — Омладински одбор на Цетињу ријешити је у пошљедној сједници својој, да приређује јавна вечерња предавања, а прво тако предавање да буде на дан св. Стефана Дечанског, 11. о. м. На томе предавању биће ово:

1. Пригодна pjesma од Ј. Сундечића.
2. Govor, Арх. Делалића.
3. Декламација „Грахов-лаз“ Шп. Ковачевић.
4. Читање pjesme „Нови пакао“ Ј. Сундечића.
5. Govor, С. Поповића.

Да би то вече још пријатније било слушаоцима, пјевачко друштво, које је такође усповљено, пјеваће напошљедку још и ове pjesme:

1. „Хајд' на ноге браво мила.“
2. „Онамо, онамо.“
3. Уз гусле из „Горскога вијенца“ „Бог се драги на Србе разљути,“ гудиће и пјеваће богослов Томановић;
4. „Напреј застава Славе.“

Поздрављамо овај лијени почетак годиш-

њега омлад. одбора на Цетињу и желимо му уз живу ревност коју показује, најбољи успјех.

— 5. Новембра. — Имамо да приближимо једно родољубно дјело. Браћа Ђрсто и Стијено Грегговићи из Костија у Бови которској поклонили су своје четири акције у вриједности од 200 ф. црногорској народној благајници које су они у вријеме грађења велике цетињске гостионице узели.

Честита браћа заслужују да им јавно и свесрдно кажемо: хвала на родољубивој дару!

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

У Аустрији је још једнако најважније размирица с Ческом. 23. пр. м. прочитан је у ческом сабору многоспомињати кр. решкрипт као одговор на саборску атресу. Тај одпис гласи:

„Сабору наше краљевине ческе: Нашцијем одписом од 12. рујна о. г. позвали смо сабор наше краљевине Ческе, да у духу умјерености и помирења вијећа о времену сходном уређењу државоуправних одношаја наше краљевине Ческе. С најпрепоронијом адресом од 10. о. сабор нам је предложио успјех овога вјећања и ми признајемо, да је сабор настојао, са свога становишта задовољити овиме нашијем жељама. Али морамо нарочито нагласити, да су закони о расправљању ваједничких послова и о међусобном одношају обадвију страна монархије, договором законодавних тијела ових страна, државнога вијећа и угарскога сабора створени, а нашим санкцијом потврђени, за читаву монархију постати потпуно пуномоћни, те да се само путем, у том договору означеном, могу преиначити или обновити, у колико су установе тога договора на извјесно вријеме одређене.“

Пошто су надаље државоуправни одношаји нашијех неугарских краљевина и земаља по државно-темељним, од нас изданим законима уређена, то се исти могу само приволом обадвију кућа државнога вијећа препачити.

Позивам дакле сабор, да, изаслав своје заступнике у државно вијеће, судјелује у великоме дјелу понирења и да слемено докаже братско мишљење према свијем народима државе, обзирно поштовање сваке правне трајбине и патриотичко уважење неодољивих потреба наше монархије. Очекујемо тијем поузданије, да ће се сабор одазвати овоме позиву нашем, што би тешка одговорност пред државом и пред њиховијем суграђанима пала некада на оне, који би својкјем изостанком осујетили дјело општега измирења, које само судјеловањем своју може досијети до свршетка благословена и трајућа.“

Пошто је прочитано то царско писмо, у сабору се показаше очити знаци незадовољства тако да је пресједник морао на ред опоменути.

Сабор чески неће одговарати на то царско писмо адресом него резолуцијом, јер усваја споменицу, којом је Ригер са грофом Кламом Мартинићем већ одбио речени решкрипт. У споменици тој између осталог овако говоре повјереници чески: Када смо ступили са министарством у договор, учинили смо то под нарочитијем увјетом, да ми читаву радњу сматрамо нераздвајном цијелином и да се ми на праведбу нас тичујућих се наредба само у толико обвезујемо у колико влада замјенити обесаност прими и изведе.

Битни део програма бијаше други решкрипт, који је био помјиво уређен и најзад од обадвију страна примљен. Овај решкрипт би нам за стално обједан и у оном случају, ако сабор прихвати „темељне чланке“, а за те се ми обвезасмо, да ћемо употребити свој уплив, да се уз ограду предузму избори за рајхсрат. Ми смо првоме услову потпуно одговорили, али нам се сада предлаже основа решкрипта, која се од уговоренога са свијем разликује. 1. да смо ми ријешени сваке обвезаности за даљу радњу, чим се изда каков други решкрипт а не уговорени, а 2. да се нијесмо ми од уговоренога решкрипта одмакли. Ми би смо стога имали потпуна разлога и права ту и сваку другу битну црвену забацити.

Основа овога решкрипта противна је оној уговореној, јер ова педаје ческом сабору ни најмањег јамства, да ће цар одобрити његове предлоге, шта више читав значај ове основе доводи до мисли да уговореним темељним чланком нипошто није потпуно одобрење осигурано, него да се је одустало од намјере, узети их за подлогу даљих расправа. Недаје даље јамства, да ће се поштовати права краљевине Ческе. Она дакле ниште, да чески сабор безувјетно призна тако звано уставно становиште, она ниште, да се

чески народ понизи, на што земаљско заступство неће никада пристати, а управ с тога чини се, да су изабране тако оштре ријечи, да респкрипт буде одбијен. И за то држимо за своју дужност очитовати, да чески сабор, ако би му и овај респкрипт послао, неће бирати у рајхсрат.

Тако би нагодбена радња била једнијем махом уништена.

Вршимо још посљедњу дужност, дочим на-властито опомињемо од обмахне, као да би се нагодбена нит, ако сада и таквијем начином буде прекинута, у будуће могла опет наставити. Чески народ, ческа краљевина враћа се опет становишћу одлучне, безусловне опозиције, која ће добити барем опу оштрину а заједно придржати ову жељезну дошљедност, у којој је већ доказала, да је непоколебима. Дочим се поткопава повјерење и то ни оном мјесту, ће се, један пут изгубљено, једва икада више даје учврстити, бојати се је, да се развод неће моћи више никада изцјенити. Садањи саборор, слажућ се са привијем назором народа није могао сама себе припознати државноправно потпуно овлашћеним заступством, те је очиготовао, да се стао само тога ради, да нагодби прокрчи пут. Непоћели та нагодба за руком онда се не да догледати, да ли је и како је чески сабор у облицима садањег земаљскога реда уопће још могућан. Тада пак био би сваки пуг нагодбене радње, који ое зове путем у-стаповијем, за увјек затворен.

Желити је, да се важност тих момената добро оцијени прије него што се учини одлука, која се више неби дала натраг узети у којој би пошљедице биле кобне.

И тако искрен глас народа чуо се за времена алп небјеше саслушан, и пошљедице тога, које неће задуго изостати, доиста ће тешко пасти оа оне, који им отворише поље.

У Француској иде све полако и у тишини. За Бонапартисте, који су ради да поврате Наполеона, каже се да су са свијем пропали, тако да ће се тешко икада више подићи. Много је томе допринео принц Наполеон. Говорило се, да ће Тијер на пут по унутрашњости Француске, али сада као да је одустао од тога, јер ваља спремати нову скупштину. За са свијем сигурно држи се, да ће се влада на и скупштина премјестити из Версаља опет у Париз. Разоружање народне војске свршава се са свијем мирне. Ни у самој Тулузи, ће је разоружање ових дана предузето, није било никаквијех немира. По њекијем знацима судећи, Тјер још није слободан од сумњичења. Чује се, да он намјера прогласити себе предједником републике догод је жив, и да ће наредити да народ гласа, жељели одржати републику или не. То је можда и дало повода једноме листу Биктора Хага и Гарибалда, да жестоко напада на Тјера и скупштину. У једноме чланку између осталога вели: „Својом наипак политиком раде они за Бонапартисте.“ На обраћајући се Наполеону говори: „Надај се матора несрећо! Негуј твоје дијете, купуј хаљине твојој жени и буди спреман. Ако се народна скупштина пераспусти, онда имаш изгледа, можеш се надати, да ће још владати, да ћеш опет Париз видати, којег си опусташно и Француску, који си обезбашно. Легитимисте ти спремају собу, Орлеанци ти грију пећ и т. д.“

У Њемачкој скупштина живо ради и рјешава многе предлоге односеће се на унутрашње унапређење. Прошлијех дана био је у Берлину народни збор на којем је учествовало преко 5000 људи. Исти је додио овај закључак: „Народни збор изјављује да је у погледу на велике плате виших војених часника и чиновника сума од четири милиона на њеких 20 феверала и државника, барем излишно, да се опорије не реч; изјављује даље, да је иста сума за народну војску и резервисте сувише мала и за то и влади и скупштини изјављује неповјерење.“

У Инглешкој је парламенат опет одложен до 15. Децембра.

У Италији предузеће се 19. Дек. општи народни пописи и у министарствима чине се већ припреме. Поморско министарство спрема преустройство ратне флоте о чему ће подијети предлог скупштини.

По вјестима из Петрограда, изишао је царски указ, којијем се наређује, да се ушљед преначења парншкога уговора од год. 1856, флота на црномору назове црноморска, а командант Николајевског пристаништа, да се назове врховни управитељ флоте и пристаништа црноморскијех. И тако се званично потврђује оно стање, које је постојало прије кримскога рата.

НОВОСТИ.

— Српски кнез Милан, а с њиме и најјесније Блазнавац и руски консуо из Биограда вратили су се из Ливадије. Кнез је дочекан у Крагујевцу са великом свечаношћу, ће је тијех дана и скупштина, која је своју овогодишњу радњу свршила, затворио. Скупштина је примила владин предлог о грађењу гвозденога пута са свијема против шест гласова. По томе предлогу закључен је уговор са предузимачом бароном Хиршом.

— У Новоме Саду на позив г. Светозара Милетића, г. Милана Јовановића и г. Јована Суботића искипили су се 96 слободоумнијех Срба Новосађана, с намјером да образују политичко друштво. И сагласив се сви у томе основаше га под именом „Српско народно коло“. Мора се признати, да се давно осјећала потреба таквога друштва, па с тога с радошћу поздрављамо те устаоце за унапређење народно и жељимо им што обилнији успјех.

КЊИЖЕВНОСТ.

(„Жижа.“) Молимо нека буде тишина; гласа се! Предмет је врло важан: покретање забавно-сатиричко-хумористичког листа: „Жиже“.

Они, који увиђају потребу, да се од 1. Новембра т. г. покрене Жижа, нека изволе устати. (Општи устанак — сједе само неки, којима је суђено да наредну. Штацавалт подиже против Жиже преску парницу, због „позива на устанак“).

Сад изволите сјести. Контрапроба!

Они, који су против тога, т. ј. да се не покрене „Жижа“ нека изволе устати! (Устају: Андрашија, Бајет, Блазнавац, Кушевић, Кенгелац, неколико „турака“, цигана, улицица, кајшара, назовачкп делија, изјелца, и дембела смутљивица — сви остали сједе.)

Дакле огромном већном гласова рјешено је да се покрене Жижа.

Сад, браћо, на посао. Ми смо Жижу укресали, дуните са свију страна да се не угаси. У кога је бућелар налик на мјеоуе, може и на 10 екзем. предплатити, веће штодити ни њему ни нама.

А, ако треба и програма, ево га:

Свјетлошћу против мрака, топлотом против леда, истином против лажи, срцем против трушана, слободом против тирани, правдом против неправде, с братом против небраће, правим путем против странпутице, ријечма против недјела, — са светим духом против ђавола.

Лист ће излазити под надзором Змај-Ј. Јовановића, који и одговорност на се прима. Абуказем већ давно за њега распитује, и многа друга браћа обећавају, да ће судјеловати.

У Панчеву 18. Окт. 1871.

Уредништво „Жиже.“

Извршујући налог огромне већне покретем лист „Жижу“, који ће излазити у Панчеву трипут мјесечно, 1. 10. и 20. сваког мјесеца, засада до боље околности без илустрација. Цјена је листу 3. ф. годишње или 1 ф. на четир, а два ф. на осам мјесеци. Први број ће изаћи посљедњи дан овога мјесеца тако да ће сви предплатници до 1. нов. добити моћи. Скупштенима уступамо 10. по сто скупљени нов. Поједине предплате само у наплаћеном писму примамо. Да забуче не буде, треба да се имена и посљедња пошта јасно испишу.

Умољавамо пријатеље своје личне, и пријатеље овог подузећа, да се са предплатом пожуре. јер већ имамо припремни трошкова а и нужно је да се зна колико нам ваља екземп. штампати.

Да би све уредно ићи могло треба да се дописи обашка шаљу са адресом на уредништво, а предплата обашка са адресом на администрацију обоје у Панчево.

Да не би у крив положај дошли према предплатницима негдашњег „Змаја“, за вријеме кад је у Бечу излазио, напомињемо, да је подписани сасвим уступио био издавањето истога листа г. Јов. Манјоловићу и дружини, на кога је и предплата шиљана. Па ако је престанком истога листа каква диференција преостала, несумњамо да ће се издавањето са предплатницима својим начином изравнати, или се можда већ изравнао. Само неки, који су у посљедње време код подписаног предплату положили, са молбом да је издавањето одправи, и који ниједног броја добила нису, (којих ћемо имена у првом броју

„Жиже“ назначити) добиваће лист „Жижу“ док им предплата не истече.

У Панчеву 18. Окт. 1871.

Др. Јов. Јовановић
власник и издавањето Жиже.
(Старчевачка улица бр. 1168)

„Девојачки свет“. Књига за одрасле девојке. Ова је књига добила награду од „Матице српске.“ Ових дана изићи ће из наше штампарије књига под горњим насловом.

Јављајући то нашем читалачком свету не можемо а да му с неколико речи не обратимо пажњу на појав књиге од ове врсте у нашем народу.

Књига је ова писана за женску половину нашег народа.

Има ли кога међу нама који с болом не увиђа и не осјећа, како је јако натраг заостава ова дична половина наша? И има ли кога, који не зна, да је она с наше кривце тако јако заостала? Сви ми то осјећамо и знамо па кад с друге стране измеримо важност женскиња за општи напредак народа, можемо ли онда остати равнодушни према назатку нашега женскиња? Не! већ са свију страна чују се гласови, да нам женску половину подићи ваља из пизине, у којој смо је бесавесно оставили, да нам више неге ваља поклонити развитку девојачког света. Јер из тога сјага излећу или анђели или демони у народ, да буду или верне љубе, добре мајке, вредне домаћице, савесне пријатељице, или да буду неверну другови мужу своје, мађије рођепој дечици својој, раскалашне разметкуће, бесавесне сплеткуше и рушитељке домаће среће и мира. Па тешко нама и будућности нашој ако нам ове посљедње буду из девојачког света изгетале у народ јер онда ће се поред свих наших мушкарачких усљављања на политичком и другим пољима рушити наша народна кућа све већма, јер у њој неће бити мира и среће, неће бити слоге и љубави, неће бити рада ни штедње, него ће се подмладак све више и више тровати злим примером, док нас тај отров најпосле не утамани. А благо нама, ако нам анђели буду долазили из девојачког света, јер они ће унети у породице наше срећу и берећет, они ће суровости мужа припитомити, децу нашу честитом учинити, кућно сламе подићи и утврдити, подмладак све боље од бољег гајати, а тиме напредак и сјајну будућност целом народу осигурати.

С тога је управо потреба напредног развитка женскога пола једна од најпречих у нас: с тога је и „Матица Српска“ зрело увиђајући ту потребу расписала пре 2 годпне дана награду од 20 дуката за такву једну књигу, која би намењена била нарочито женскињу, да је чита; а г. Мита Петровић, млади наш писац, који се у нашем књижевном свету до сада не једанпут с успехом ооказоа, заслужио је, по суду „Матице Српске“, ту награду овим делом својим, које ми ево на свет издајемо.

У препируку самога дела упуштати се држимо да је за нас са свим излишно; ту је суд „Матице Српске“, као ученога друштва и награда њена од 20 дуката, чиме се дело довољно препоручује. На основу тога и с погледом на потребу књиге од ове врсте за наш женски свет, ми се надамо обилном учешћу нашег читалачког, а особито женског света.

Што се тиче шанпне, књига је ова израђена п највећим типографском укусом, на папиру најфинијем и украшена је прекрасном сликом, која представља девојку међу цвећем. Слика ова израђена је у једном најславнијем литографском заводу у Европи. Осим ваљаве своје садржине књига се ова још и тиме препоручује нарочито за поклоне доброј женској деци, одличним ученицима, при испиту или о имену и рођењу дану, о великим празницима и новој години, о удадби и т. д. Ту се отвара широк поље корисној дарежљивости наших честитих госпођа које је Бог ебдарио имањем, те могу и за сироте више учинити, кад им честиту књигу у руке даду из које се могу добру поучити, него кад им рруже новац, који их често на зло навести може.

Књига ће изнети око 12 табага, а цена јој 1 форинта или 11 гроша. Налози из Аустрије шаљу се управо на нас, а из Србије на администрацију „Младе Србадије“ у Београд. Ми ћемо слати књигу с платом у наточ (пер Нахнаме), у Србији пак пошто те установе нема нећ п. в. предбројници новац напред администрацији „Младе Србадије“ пошаљу.

На сваки 10 књига иде 1 на дар. — Књи-жарима дајемо уобичајени рабат.

У Панчеву, 15 Октобра 1871.

Јовановић и Павловић.